

FORUM: ADAT EN AIDS.^o

J. van de Poll*

Van 1954 tot 1957 werkte ik bij de Dienst Volksgezondheid op het voormalige Nederlands Nieuw Guinea. Collega's die aan de zuidkant van het eiland geplaatst waren, bij de stammen Asmat en Marind, vertelden mij het volgende verhaal:

Het hoofd is bij deze mensen zeer belangrijk om de volgende reden: het menselijk lichaam wordt gezien als een boom, waarvan het hoofd de bloem is en de vrucht. Het hoofd bevat de kiemkracht van de boom. Door koppensnellen voorziet men zich van een aantal schedels. Bij de inwijding tot volwassene wordt een schedel in de lies van de jonge man geplaatst. Door magie komt het zaad van de vrucht, via de penis, in het lichaam van de jonge man en maakt hem op deze wijze groot en sterk. Zonder deze inwijding kan de jongen geen groot krijger worden, die op zijn beurt door koppensnellen de stam weer van de nodige hoofden moet voorzien. De verdere ontwikkeling van de groeiende jongen wordt voltooid door het opnemen van sperma door anaal contact met volwassen mannen. Maar ook voor de zwangere vrouw is een constante opname van sperma voor de groei van de vrucht noodzakelijk. De zwangerschap ontstaat in het denken van deze mensen door invloed van de geestenwereld, maar de groei van de foetus moet door steeds herhaalde paring veilig worden gesteld. Tobias Schneebaum (1989), een amerikaans onderzoeker, bevestigt deze verhalen in zijn boek "De geesten van het oerwoud".

Van 1957-1964 werkte ik, als hoofd van de polikliniek, bij een landbouwmaatschappij in het voormalig Belgisch Congo. De bevolking die op en rond de plantage woonde bestond uit verschillende stammen met ieder hun eigen gewoonten. Evenals in Nieuw Guinea vormen deze gewoonten een manier van leven die als de enig juiste wordt aanvaard. Dit wordt "Adat" genoemd, een begrip van Arabische afkomst, dat het best omschreven wordt als: "het enig goede gedrag tegenover de medemens". Afwijken van de heersende adat is onmogelijk, het plaatst de bedrjver buiten het stamverband, maakt haar of hem sociaal vogelvrij. Adat verschilt van stam tot stam. De stammen wonen op heel korte afstand van elkaar en hebben hun eigen taal en adat. Rond de plantage woonden op een drietal kilometers van elkaar Bwaka en Sango. Als bij de Sango een tweeling werd geboren, dan werd de vader gelukgewenst met een voortreffelijke echtgenote die in één dracht twee kinderen baarde. Maar als er bij de Bwaka een tweeling werd geboren, werd het laatstgeboren kind gedood. Dat was werk van een slechte geest en het kind mocht dus niet leven.

* J. van de Poll, Meerweg 14, 9625 PJ Overschild.

^o Geaccepteerd voor publicatie 20 juli 1992.

Doordat ik bij beide stammen in de loop van de tijd vrienden kreeg, hoorde ik vaak verhalen over hun adat. Zowel bij de Sango als bij de Bwaka werd een zwangerschap toegeschreven aan de invloed van de geesten, maar ook hier was het noodzakelijk om de groeiende foetus te "voeden" door een geregelde aanvoer van sperma. Een van mijn informanten wiens vrouw zwanger was vatte het kernachtig samen: "Je travaille Madame beaucoup", vrij vertaald: ik slaap erg veel met mijn vrouw. Als een man meerdere vrouwen had schreef de adat voor dat de bijslaap alleen met de, op dat moment zwangere, uitgeoefend mocht worden. De adat verbood echter de coïtus zolang een vrouw een kind borstvoeding gaf en eiste bovendien dat de zoogperiode niet zou worden beëindigd voor het kind kon lopen. Dat was een minimumeis. Het kind bleef heel vaak borstvoeding vragen tot aan het derde jaar en daar moest aan toegegeven worden.

Dezer dagen vond ik opnieuw een bevestiging van de "voedende" rol van de vader bij sommige stammen in: "Wat heet ziek" van M.J. van der Zee (1991). Zij vertelt dat in de streek waar zij werkte, zo'n 1200 km van mijn toenmalige woonplaats verwijderd, bij de Ekonda ook de mening heerst "dat er verschillende malen een coïtus nodig is om een kind een volledig lichaam te geven".

Hierboven schreef ik al dat afwijken van een bij een stam heersende adat onmogelijk is. Als in een bijeenkomst van deze mensen het gebruik van het condoom aanbevolen zou worden om besmetting met Aids te voorkomen zal, bij een duidelijke uitleg, er met alle hoofden geknikt worden als teken van instemming. Men is niet onredelijk! Daaruit volgt niet dat het condoom gebruikt zal worden, om de eenvoudige reden dat voor primitieve mensen "Adat" boven "Rede" gaat. Adat is absoluut en onbespreekbaar.

Zonder sperma geen gezond kind.

Literatuur

- Schneebaum, T. (1989). *De geesten van het oerwoud*. Contact, Amsterdam.
Zee, M.J. van der (1991). *Wat heet ziek?: een visie op gezondheid en ziektebeleving in Zaïre en Nederland*. Kerckebosch, Zeist.